

15.413
/45

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BEM HADSEGÉDE

ELBESZÉLÉS A SZABADSÁGHARC IDEJÉBŐL

A MAGYAR IFJUSÁGNAK

IRTA

GAAL MÓZES

MÁSODIK KIADÁS

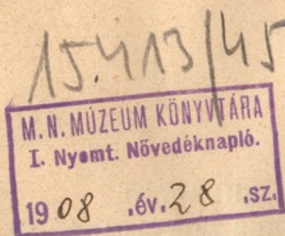

BUDAPEST

STAMPFEL-FÉLE KÖNYVKIADÓHIVATAL

(RÉVAI TESTVÉREK IROD. INT. R.-T.)

~~348 ea~~

I.

Boldog volt a költő, a sors, mely eddig üldözte kifáradott s azt mondá:

— Reá szolgáltál a boldogságra, légy hát boldogabb, minden halandó embernél.

A haza, mely eddig nem vette észre tapsolt neki, virágot szórt útjára s minden szavát leste, mohón szívta be a hangokat, melyek csodaszépek s mégis olyan egyszerűek voltak.

Haza vitte a bérces Erdély szomszédságából az ő édes társát; a pesti szegényes szoba átváltozott paradicsommá s a jóléthez, gazdagsághoz szokott asszonyka nem érezte a szegénységet. Ő volt Magyarország leggazdagabb asszonya, mert övé volt a Petőfi Sándor szíve, soha senkié úgy nem, mint az övé.

S mikor a költő ezt a boldog fészket raká, Magyarország egén gyülekeztek a vész felhői. Ott készítették Bécsben ezeket a vész-felhőket, avagy készült magától.

A kinek látó szeme volt, az látta, akinek érző szíve volt, az megsejtette, hogy készül valami.

Ó, a költőnek, kit születésekor homlokon csókolt a szabadság nemtője, előre meg kellett éreznie. A Széchenyi próféta lelke és a költő szíve hasonló anyagból valának.

Elnézegette, amint felesége szorgalmasan varrogatott az ablak mellett, Pest utcáira reá nehezedett az őszi köd, egy-két ember lézengett az utcán, azok is hazafele mentek, ilyenkor nem volt kedve senkinek sétálgatni.

A költő kezébe vette tollát és írt . . . írt . . .

Komor volt az arca, csak szeme lángolt néha, mikor reá vetette felesége arcára . . . aztán írt tovább. Mikor elkészült vele, fel és alá sétált a szobában, elolvasta még egyszer . . . szeretne volna félredobni, de az asszony nagyon kíváncsi volt:

— Mit írtál Sándor? Olvasd fel!

— Valami bolondság . . .

— Hadd halljam!

A költő olvasá:

„Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?

A ruhámat foltozgatod?

Rongyosan is jó az nekem . . .

Varrj inkább egy zászlót, feleségem!

Sejtek, sejtek én valamit,

A jó isten tudja, hogy mit,

De elég, hogy szól sejtésem . . .

Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

*Nem maradhat így sokáig,
Mi, hogyan lesz: majd elvállik,
Elvállik a csatatéren . . .
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!*

*Drága árú a szabadság,
Nem ingyen, de pénzen adják,
Drága pénzen . . . piros véren . . .
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!*

*Ha ilyen szép kéz varrja meg,
A győzelem belészeret,
S mindig ott lesz közelében . . .
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!*

Mikor olvasni kezdette, a költő hangja tompa, ércetlen volt, mire a végére jutott csengett a hangja, arca lángban égett s a lelkesedés olyan csodálatosan széppé tette.

Az asszony gyönyörködve nézett reá. Aztán a sejtelem megszállotta őt is:

— S ha valóban úgy találna lenni . . .

— Pedig úgy lesz . . . úgy! Eddig nem csaltak meg sejdítéseim. Mikor Károlyvárosból, mint obsitos katona, rongyosan, éhesen kutya-goltam Pápára, onnan Dunavecsére, majd Sopronba és Pozsonyba, ennek a mai boldogságomnak képe mentette meg lelkemet a két-ségbeeséstől . . . Előre láttam sokat, amint-hogy most előre látom a vihart.

— És nem remeg a szíved, Sándor?

— Nem.

— Itt hagynád ezt a kis fészket, hol olyan

boldognak érzed magad; itt hagynál engemet? . . .

A költő hallgatott. Szívét ezer érzés ostromolta; majd tréfára vette a szót s nevetve jegyzé meg:

— Mondtam, hogy bolondság az egész, egy kis poétai sejdítés . . . Lám . . . lám milyen szomorú lett az arcod, Juliskám? Én téged el nem hagylak . . . Te elhagytad érettem apádat, anyádat, én téged szeretni foglak még a síron túl is . . . Szeretném, ha két szívem volna, hogy egyiket odaadnám a hazának, a másik mindörökre melletted maradna.

És a fiatal asszony arcáról elvonult az árny . . . Tovább varrt . . . varrogatott.

Olyan boldog volt a kényes úrinő a költő egyszerű hajlékában. A kastély százados cserfáit, a pompás úri lakást elfelejtette a kis szobában a költő oldala mellett.

II.

Aztán jöttek a márciusi napok.

A nemzet költője odadobta ezer meg ezer ember szívébe égő fáklyáját a szabadság szeretetének . . . Budán, Pesten, az egész magyar hazában, sasszárnyakká váltak a „Talpra magyar“ repülő ívei, s merre eljutottak,

esküszó fakadt az ajkon s megtelt a szív lázzal . . . A költő szíve egyet dobbant s ezt visszhangozta a nemzet szíve.

— Örvendjen a te szíved — feleségem, — mondá a költő, midőn késő este a színházból haza jött . . . felsütött a mi napunk, a szabadság napja, megráztuk sámsoni erővel a mult avatag oszlopát és ledöntöttük . . . Oltárt építettünk a szabadságnak . . . Ó, ez dicső nap . . . százszor boldog, aki megérte . . . Bolond sejtés volt a harc, látod, vér nélkül kihajtott a szép virág . . . Jaj annak, aki el akarja hervasztani.

*Koszorús a haza homloka!
Szabadságból fontuk azt oda,
Ott is marad örök-mindétig,
Azt ugyan le róla nem tépik.*

*Egyszer volt csak rab-nép a magyar,
Többé lenni nem fog, nem akar.
Szabadságunk, aki hozzád nyúl,
Elbúcsúzhatik a világtul . . .*

Beszélt, szárnyas igévé vált minden szava, és hitvese szeliden simogatta a költő kezét, arcát. . . azt a kezét, mely a dicső gondolatokat leírta, azt a homlokot, melyben megszülettek.

Hiú volt az asszony s jól esett neki, hogy az ő férje a költőkirály . . . Szenvedélyes, ábrándos lelkű volt az asszony s ez a lázas idő jól illett hozzá.

— Ha a haza kérne tőlem, odaadnálak, Sándor . . .

— Bohó vagy! Hadd végezzék el a nagyok Pozsonyban, csináljanak törvényt, dobják el az avatag lomokat s építsék fel az új Magyarországot . . . de megbecsüljék a népet . . . mind egyenlők, szabadok akarunk lenni . . . Tenger a nép, hullámokat vet s forrong a kebele akkor is, mikor tükre síma. Eh, nem félttem én ezt a népet, ha a pokol minden ördöge ránk támadna is, mi győztünk és győzni fogunk.

— És az urak, a kiváltságaikra féltékenyek? . . .

— Velük vagy nélkülök, amint Kossuth mondta, . . . ha Petőfi nem volnék, Kossuth szeretnék lenni . . . Roppant hatalom van a kezében . . . félistenné nőtt a szó-hatalmával . . . Irigylem tőle . . .

— Petőfi Sándornak nincs oka rá.

— Milliók szívét tartja a kezében . . .

— A te birodalmad sem kisebb . . .

— Nekem sok mérges ellenségem van, ismerem őket, de nem félek tőlük. Hadd üvöltsenek reám . . . megyek a magam útján.

— A halhatatlanság felé visz, Sándor.

— Hiú asszonyka . . . De jól van ez így, jobb ha irigylik a férjedet, mint ha sajnálkoznának rajta. Most pedig te csak hajtsd le fejedet, édes hitvesem, álmodjál az új, a szabad magyar

hazáról, nekem még írnom kell valamit . . .
Az egész nemzetnek szól.

— Hadd maradjak én is ébren . . . Legyek
én az első, akinek felolvasod . . . Nem tudnék
aludni úgy sem.

A lámpás szelíd fénye reá esett a költő
arcára . . .

A toll serényen szaladt végig a papiro-
son . . . Hamar elkészült a prózában írt, a
szabad sajtót dicsőítő kiáltvánnyal:

Pest, március 15-ikén 1848. Ha tudnám, hogy
a hazának nem lesz rám szüksége, szívembe
mártanám kardomat s úgy írnám le haldokolva
piros véremmel e szavakat, hogy itt álljanak a
piros betűk, mint a szabadság hajnalsugárai.

Ma született a magyar szabadság, mert
ma esett le a sajtóról a bilincs. Vagy van
olyan együgyű, ki azt képzelje, hogy szabad
sajtó nélkül lehet bármely nemzetnek szabad-
sága? Üdvözlégyszületésed napján, magyar
szabadság! Először is én üdvözöllek, ki imád-
koztam és küzdöttem éretted, üdvözöllek oly
magas örömmel, a milyen mély volt fájdalmam,
midőn nélkülöztünk tégedet!

Ó, szabadságunk, édes-kedves újszülött,
légy hosszú életű e földön, élj addig, míg csak
él egy magyar, ha nemzetünk utolsó fia meg-
hal, borulj rá szemfedő gyanánt . . . S ha
előbb jön rád a halál, rántsd magaddal sírodba
az ez egész nemzetet, mert tovább élnie nél-
küled gyalázat lesz, veled hálnia pedig dicsőség.

... Ezzel köszöntelek, ez legyen útravalód az életben. Élj boldogul, nem kívánom, hogy ne találkozzál vészekkel a pályádon, mert az örökké nyugodt élet fél-halál de legyen mindig férfierőd a vészben diadalmaskodni! . . .

Késő éj van. Jó éjszakát szép csecsemő . . . szép vagy te, szebb minden országbeli testvéreidnél, mert nem fürödtél vérben, mint azok, téged tiszta örömkönnyek mostak; és bölcsöd párnái nem hideg, merev holttestek, hanem forró, dobogó szívek. Jó éjszakát! . . . ha elalszom, jelenj meg álmomban úgy, a milyen nagynak, ragyogónak, a világtól tiszteltnek én reméllek.“

. . . Mikor ez utolsó sorokat leírta, . . . a költő szeme megtelt könnyel . . . Sírt kimondhatatlan nagy boldogságában.

III.

Csakhogy ez a boldogság nem tart sokáig.

A vér nélkül kivívott szabadságot csakhamar vérbe borítják. Titkos kéz működött Bécsben s ez a kéz csak sújtani szerette a magyar nemzetet. Hozzá szokott ehhez két század óta s mikor látta, hogy ime a nemzetnek megadták az új alkotmányt, minden követ

megmozgatott, minden eszközt jónak tartott arra, hogy hazánkat harcba keverje.

Nem volt nehéz dolog.

Kik velünk századokon át osztoztak örömben és bánatban, föltámadtak a más nyelven beszélő honfitársak: horvátok, szerbek, tótok és oláhok. Nem maguk jószántából, hanem bujtogató szavaktól elbódultan. Megkezdette Jellasich, folytatta Hurbán, majd a bánsági rákok s a balásfalvi gyűlés kolomposai Erdélyben. A horvát álmodozott külön Horvátországról, a rácnak új Rácország, a tótnak Tótország, az erdélyi oláhoknak Dákorománia kellett volna.

Mindenfelől vész hír jött s az új magyar kormány szemben e nehéz állapottal még tehetetlen volt. Egy része a minisztereknek a békés kiegyenlítést ajánlotta, mert a nemzet ügye az az igazság ügye volt, csak hogy minden kísérlet meghiusult, hiszen éppen ott találtak ellenségre, hol a nemzet jogát védeni kellett volna; ekkor Kossuth kezdé meg csodaszámba menő munkásságát.

Hadsereget teremtett a földből . . . A hazaszeretet lángjával és a magyar szív vércseppjeivel írta meg kiáltványát, mely a nemzethez szólt, melytől még a holtak is megelevenedtek s az élők mintegy bűvös hatalom ígérete alatt mentek a táborba, odahagyták családjukat, a férj feleségét és gyermekeit, a gyermek anyját . . . s nem volt olyan feleség vagy anya, aki visszatartotta volna övéit . . .

Nem tudjuk azt mi megérteni e békeséges időkben, hogy minő világ volt akkor hazánkban,

Álomnak tűnik fel . . . fényes álom, melytől a lélek oly nehezen tud elszakadni.

Az utcákon nemzetőrök vonulnak keresztül. Egy-egy ujonnan toborzott honvédszázad dobszóra lép . . . Az ablakokból kendőt lobogtatnak feléjük . . . nem siratják, hanem irígylik az otthon maradók . . .

— Ó, be boldogok, hogy a csatába mehetnek . . .

Nem gondol senki arra, hogy vajjon visszatérnek-e ismét.

Tegnap még szorgalmasan dolgoztak a műhelyben, kinyitották boltjaikat, írtak kacska-ringós stilusban kereseteket, látogatták a beteget, prédikáltak a jámbor hívőknek, várták a tudós professzort, hogy tanuljanak tőle, fogták az ekeszarvát, avagy szilaj tűzzel térítették a rónaságon a ménest pattogó karikásaikkal — s ma vörös sipka a fejükön . . . dobszó a közös muzsikájuk, fegyver a vállukon, a „haza“ neve szívökben . . .

Mind egyformák, mind testvérek, a magyar hazának a gyermekei . . . Az anyát megtámadta gonosz ellenség, a gyermekek eljöttek, hogy megvédjék . . .

*

A költő lantjának húrjaiba kapott s a húrok zúgtak, zivatarnál hatalmasabban . . .

Aki hallotta e hangokat, az nem irtózott többé
a vértől, nem félt a haláltól, elfeledte apját,
anyját, gyermekét, menyasszonyát . . .

Trombita harsog, dob pereg,

Kész a csatára a sereg.

Előre !

Süvít a golyó, cseng a kard

Ez lelkesíti a magyart

Előre !

Föl a zászlóval magasra,

Egész világ hadd láthassa.

Előre !

Hadd lássák és hadd olvassák,

Rajta szent szó van : Szabadság !

Előre !

Aki magyar, aki vitéz,

Az ellenséggel szembe néz.

Előre !

Mindjárt vitéz, mihelyt magyar,

Ő s az isten egyet akar.

Előre !

Véres a föld lábam alatt,

Lelőtték a pajtásomat,

Előre !

Én sem leszek rosszabb nála.

Berohanok a halálba.

Előre !

Ha lehull a két kezünk is.

Ha mindnyájan itt veszünk is,

Előre !

Hogyha el kell veszni nosza,

Mi vesszünk el, ne a haza.

Előre !

Akiket ilyen szavak lelkesítettek, hogy ne rohantak volna akár az eleven tűzbe is . . . ?

Mikor pedig lángban állott egész Magyarország s a harctérről jöttek a tudósítások . . . Dicső győzelemről, a vörössipkások csodahősiességéről . . . hirdették Pesten a falragaszok . . . az otthon maradottak szíve megtelt büszke örömmel, a boldogság mámorában megfélekedtek — halottaikról is.

— Jellasichek fut . . . Roth hadát lefegyverezték . . .

Haj, hogy lelkesedett a forradalom költője . . . hogy húzta őt valami a csatatérre . . . Égett talpa alatt a föld, hitvány fegyvernek tartotta a tollat, mely csak fekete barázdát szánt a fehér papírra s nem vért ont . . .

Pedig azok, kiknek a szívét az ő fekete barázdái tüzelték fel, ontottak vért is eleget.

Iszonyú izgatottság martaléka volt Petőfi. Féktelen szenvedély viharzott a lelkében. A szabadságnak nem csak papja, hanem őrvjögője volt már, képzelete csak úgy tombolt; trónok felforgatásáról álmodozott, a francia forradalom rémes jelenetei izgatták szüntelen, vak gyűlölet szállotta meg s így írta költeményeit.

Mint a viharhadarak, vijjogva szállottak szerte a hazában s mindenfelé megdöbbenést keltettek.

Mikor meghallotta, hogy apja, az ötven-

két éves öreg ember is táborba sietett, többé már nem volt maradása.

Elvitte feleségét barátjához, Arany János-hoz Debrecenbe s ő maga beállott honvédeknek.

A költőből így lett katona, a szabadság dalnokából a szabadság harcosa.

Pedig ifjú hitvesének éppen akkor lett volna reá a legnagyobb szüksége.

*Kardot fogék kezembe lant helyett,
Költő valék és katona vagyok ;
Arany csillag vezérelt eddig, s most
Utamra piros éjszaka fény ragyog.
Isten veled, szép ifjú hitvesem,
Szívem, szerelmem, lelkem, életem !*

IV.

1848 januárius 10-dikén levelet írt Petőfi Kossuthnak. Azt kérte tőle, hogy helyeztesse át Bem táborához.

Az erdélyi hadak tábornokának, „Bem apó“-nak a nevét akkor már egész Magyarország ismerte, „csodaember“-nek tartották az öreget, kit a golyó nem fog, ki előtt ellenség meg nem állhat.

Melléje az ő iskolájába kívánczozott a költő. Mintha érezte volna, hogy ez az ember neki második apja lesz.

Kossuth teljesítette a költő kívánságát.

Petőfi újra elvált feleségétől, szívére szorította néhány hetes kis fiát, kibuggyant a könny szeméből . . . de mennie kellett . . . nem maradhatott.

Kocsira ült s Debrecenből Erdélynek vette útját. Mehetett bátorságosan, mert az „osztrolenkai oroszán” — úgy nevezték el a híres lengyel szabadsághóst, Bemet, rövid idő alatt Erdély déli részére szorította le az ellenséget.

Medgyesen a Mátyás-huszárok százada volt kvártélyon. Itt találkozott Lisznyay Kálmánnal, az ő költő barátjával:

— Hova Sándor?

— Bemhez, a legvitézebb magyar tábornokhoz, hadi iskolába — felelé büszkén a nagy költő.

— Nem elég fegyver-e a toll a te kezében?

— Látnom kell a dicsőséges harcot, hogy attól még jobban felbuzduljon bennem a magyar szív. Dicsőség immár csak Bem oldalán terem. Egy maga többet ér, mint a többi összesen.

A Mátyás-huszárok lelkesedve hallgatták, éljenriadallal fogadták a magyar szabadság merész lantosát.

Innen Nagy-Selyk felé vette az útját, mert úgy hallotta, hogy a derék-had ott táboroz.

Székely gyalogosok jöttek szembe kocsi-jával. Éppen az egyik csatadalát énekelték.

— Polgártársak, — kérde a költő — merre találok a fővezért?

— Amott la, a szürkén lovagol az őrnagy, attól kérdezze meg az úr — felelé egy tömzsi háromszéki legény.

Petőfi a kocsiról leugrott s az őrnagyhoz sietett.

— Őrnagy úr, sziveskedjék útba igazítani, hogy hol találok meg a tábornokot.

— A tüzekek után jön . . . Miért keresi?

— Az ő seregébe osztott be a hadügy-miniszter Kossuth parancsára.

— Neve?

— Petőfi.

— Micsoda!? . . . Ön az a híres poéta?

— Az vagyok, őrnagy úr.

Epillanatban éljen-zúgás támadt, a sorokból kiléptek a katonák, körülzönlöttek a költőt . . . Boldog volt, aki kezét szoríthatott vele.

Mikor Bemnél jelentkezett, az öreg, csúnya kis ember, szürke, apró szemei felcsillantak . . .

— Ah, Petőfi . . . Sie! . . .

— Rendelkezzék kardommal, tábornok úr!

— mondá németül a költő . . .

— A szívére van szükségem, — kapitány . . . a szívére . . .

A rettenthetetlen hős a magyar költőt megölelte . . .

Ettől a pillanattól kezdve oly viszony fejlődött ki közöttük, mint apa és fiú között.

A költő lelkesedve mondá Bem hadsegédének, midőn tőle távozott:

— Ez a csúf, öreg lengyel az én második apám lett. Mint egy hadisten emelt magához. Ágyúdörgés közt született, orosz vérrel keresztelkedett s a szabadságharc iskolájában tanult.

V.

Arról azonban szó sem volt, hogy Bem a költőt valamelyik ezredhez osztotta volna be. Már néhány nap múlva megjelent a napi-parancs, melyben a tábornok Petőfi Sándor kapitányt maga mellé rendelte be s megtette a tábornok hadsegédévé.

— Ön nem fog részt venni a csatákban, nem engedem. Mikor kedve kerekedik, írjon egy-egy verset, azt majd kiosztjuk a vitézek között.

Hiába való lett volna minden tiltakozás. „Bem apó“ nem tűrt semmiféle ellenmondást.

Egy nap, mikor Szeben ostromára készültek, így szólott hadsegédéhez:

— Holnap evvel a levéllel Debrecenbe megy a hadügyminiszterhez. Két hét múlva a táborban legyen.

— Hamarább is itt leszek, tábornok úr!

— Semmi ellenkezés, kapitány . . . Önnek ott van a felesége és a kis gyermeke . . . mi ? . . .

— Ott vannak, tábornok úr !

— A gyermek nem rég született . . .

— Harmadfél hónapos . . .

— Jól van, náluk töltsön néhány napot ! . . .

És a tábornok csúnya arcát megaranyozta, széppé tette a szeretet. A költő szíve megtelt szent érzelemmel . . . Ime, ez a viharokban, csatákban megöszült csoda-ember, mily gyöngéd tud lenni irányában.

A vizaknai véres csata, a kivívott győzelem tollat adott a hadsegéd kezébe. És írta a következőket :

*Négy nap dörgött az ágyú
Vizakna s Déva közt,
Ott minden talpalatnyi
Földet vér öntözött.*

*Fehér volt a világ, szép
Fehér hó este be,
Úgy omlott a piros vér
A fehér hóra le.*

*Négy hosszú nap csatáztunk
Rettentő vad csatát,
Minőt a messzelátó
Nap csak nagynéna lát.*

*Ó Bem, vitéz vezérem,
Dicső tábornokom ;
Lelked nagyságát könnyes
Szemekkel bámulom.*

*Nincsen szám elbeszélni
Nagy hősiségedet . . .
Csak néma áhítattal
Szemléllek tégedet.*

*S ha volna ember, kit, mint
Istent imádanék,
Meghajlanék előtted
Térdem, meghajlanék.*

*Nekem jutott a vészes
Dicsőség, hogy veled
Jártam be, ó vezérem,
A csatatéreket.*

*Sokan elhagytanak, te
Rendíthetetlen agg,
De úgy-e téged, úgy-e
Én el nem hagytalak?*

*S lépésid mind halálig
Követni is fogom,
Ó Bem, vitéz vezérem
Dicső tábornokom.*

Ezt a költeményt a táborban lelkesedve olvasták . . . Az imádott tábornok dicsőítése volt; a legnagyobb magyar költő tette Bem fejére a halhatatlanság koszorúját . . .

Az „öreg“ magához hívatta hadsegédét s kérte, hogy fordítsa le franciára azt a verset, mert magyarul csak ezt a két szót tudja: „honvéd“ . . . „előre!“ . . .

Mikor a költő lefordította, apai szeretettel megveregette a vállát . . . Jól esett az öregnek mert szeretetet olvasott ki minden szavából a költőnek.

VI.

Bem ismét elküldte hadsegédét Debrecenbe a hadügyminiszterhez.

Mészáros Lázár, a hadügyminiszter, midőn a nála jelentkező kapitányt nyakravaló és keztyű nélkül látta, méltó felháborodással szólott hozzá:

— Kapitány úr, menjen haza s öltözzék el úgy, mint katonához illik, nyakravaló és keztyű nélkül ne lássam meg, mert így jelentkezni illetlenség.

Petőfi szalutált és távozott.

Másnap a hadügyminiszter ezt a levelet kapta a Bem hadsegédétől:

— Tisztelt hadügyminiszter úr! Megfontoltam a dolgot, melyért tegnap magához hivatott Ön s annak következtében jelentem, hogy kapitányi egyenruhámat levetettem, miután azt nyakravaló nélkül egyáltalán viselni nem lehet s miután a nyakravaló nemhordás miatt több leckéztetést vagy pláne kényszerítést nincs kedvem tűrni. Önök letéphették rólam az egyenruhát, de nem téphetik ki kezemből a kardot . . . teljesíteni fogom hazafiúi kötelességemet egyszerű polgári ruhában is.“

Ezt írta a szenvedélyes, hirtelen haragú költő. Szavának is állott. Neki már nem volt élet az élet, ha Bem mellett nem veheti ki

részét a harcból, mely akkor még dicsőséges volt.

Kis fiával el-eljátszadozott, feleségének beszélt arról a legendaszerű hősről, kinél nagyobbat nem szült a világ . . . Majd felpakolta őket egy kocsira s levitte Szalontára Arany Jánosékhoz.

— Viseld gondjukat, János — mondá, megható, szomorú hangon, — nekem mennem kell . . . lelkem megölne, ha elvonulnék a csaták zajából . . . Végzetem hajt . . . valami azt súgja, hogy szükség van Petőfire.

A kis gyermek nyöszörgött a bölcsőben . . . Sápadt, vézna kis portéka volt . . . Az apa szíve vérzett, mikor e gyermekre nézett és a hitvesre, kit ismét mások istápolására bíz . . .

Minő lángoló szabadságszeretet tölthette el, hogy mégis ment az ő dicső hadvezéréhez . . . Talán megújult egykori sejtelme:

Ott essem el én

A harc mezején,

Ott folyjon az ifjúi vér ki szivemből . . .

Ki tudná megmondani? Ki láthatott be a szív redőibe? . . . Ott termett az erdélyi táborban s jelentkezett Bemnél mint önkéntes. A tábornok jól tudta, hogy mi történt a hadügyminiszter és a költő között, mert Mészáros Lázár annak idején közölte Petőfi levelét minden megjegyzés nélkül a hivatalos lapban.

Korántsem vonta kérdőre tehát az ő

szerette fiát, hanem egyszerűen meghagyta rangját, oda állította újra maga mellé hadsegédnek s még szigorúbb rendeletet adott ki arra nézve, hogy meg ne próbálja a harcba keveredni, hanem annál buzgóbban írjon gyújtó harci dalokat.

— Ha elesik a legvitézebb honvédem — mondá az öreg — akad helyette akár száz is ebben az országban, de Petőfi Sándor csak egy van az egész világon.

Ismét a régi bizalom, a régi szeretet volt közöttük. Midőn Bem a diadalmas csaták után a vitézek között kiosztotta az érdemjeleket, gondoskodott kedves fiáról is. Mert e diadalokban a költő lánglelkének is volt jókora része, megjutalmazta őt is.

Oda ment hozzá s a törzstisztek szemeláttára saját kezével tűzte mellére az érdemjelt.

— Balkezemmel tűzöm ide — mondá — balfelől dobog a szívem . . . aztán megölelte, melegen a szívére szorította.

E szép jelenet láttára bizony nem egy vitéznek a szeméből kicsordult a könny.

— Tábornokom — mondá reszkető hangon a költő — többel tartozom önnek, mint atyámnak; atyám csak életet adott nekem, ön pedig becsületet.

VII.

Néhány hónappal utóbb lesújtó hírt hallott Pestről: haldoklik az édes anyja.

Sietett Pestre, hogy még láthassa. Mert az ő fiúi szeretét még az ágyúk dörgése sem tudta megölni, azt a szelid, áldott édes anyát, kiről a békesség napjaiban olyan sok szép költeményt írt, kimondhatatlanul szerette.

Hitvesével érkezett Pestre — de már későn.

Az élet küzdelmében, az örökös aggodalomban kifáradt anya ott feküdt a ravatalon.

Már csak a temetéséről gondoskodhatott. Oda temettette a Józsefvárosi temetőbe az apja mellé, ki néhány hónappal az előtt halt meg, ő is a nélkül, hogy a fiától végső búcsút vehetett volna.

A fájdalom sokkal nagyobb volt, hogysem rögtön visszatérhetett volna tábornoka mellé. Ott maradt Pesten, a zúgligetben vett lakást s dolgozott szorgalmasan.

Komor, izgatott volt. Csak olyankor önté el arcát lelkes pír, ha Budavára felől ágyúdörgést hallott, pedig hallhatott eleget, mert Görgei hada akkor ostromolta Budavárát.

— Óh, ha ott lehetnék én is! — kiáltá fel szenvedélyes vággyal! . . . De engem csak Bem ért meg, a többi mind nyakravalóval akarná megmenteni a hazát . . . Bem kinevezett

örnaggyá, de a hadügyminiszter tudni sem akart róla . . . Ez a magyar átok, mely századok óta emészt minket . . .

Felesége csillapította:

— Ne légy ingerült, Sándor, te már eleget tettél, nem mondhatja senki, hogy karddal is, tollal is nem szolgáltad e szent háború ügyét . . .

— Mondjanak bármit, nem törődöm vele . . . Csak azt tudom, hogy Bemen kívül senki sem becsült meg; tudom, hogy ennek a szegény nemzetnek éppen most volna szüksége lelkesítőre . . .

Majd felsüt újra a te napod . . .

— Soha többé! . . . Ínség a jutalom, vád és méltatlanság . . . Szegény magyar szabadság a véremen váltanálak meg . . . a véremen!

A szabadság nagy költője valósággal ínségben élt . . . De hát azokban a lázas időkben ki törődött volna vele? . . .

Budavisszafoglalása, Görgeifényesdiadalai, Windischgraetz kiszoríttatása eleinte avval kecsgették a nemzetet, hogy most már nem-sokára vége lesz a harcnak, az igazság és jog, melyért küzdött, diadalra jut.

Nagyon csalódtak.

Az osztrák hadsereg főparancsnokává a kegyetlenségéről hirhedt Haynau tábornokot nevezték ki, Oroszországot pedig segítségül hívták.

A költő lelke még egyszer, utóljára felölti égi szárnyát, magasba röpköd, lehozza a reményt

nemzetének, hogy új életet öntsön a kifáradt
vitézek szívébe és karjába:

Itt a próba, az utolsó

Nagy próba:

Jön az orosz . . . jön az orosz

Itt is van már valóba.

Eljött tehát az utolsó

Ítélet,

De én attól sem magamért,

Sem hazámért nem félek.

Miért félnek az ítélet

Napjátul?

Féljenek ők, kik viselik

Magukat oly galádul,

Kik rátörnek az ártatlan

Magyarra,

Most veri meg az úristen

Mindenható haragja.

Föl hazámnak valamennyi

Lakója,

Ideje hogy tartozását

Minden ember lerója.

Ki a házból, ki a síkra

Emberek!

Most az egész Magyarország

Legyen egy nagy hadsereg!

Minden, ami szent előttünk,

Kockán van,

Ha a világ támad is meg

Győznünk kell e csatákban:

Ha milljómnak el kell veszni,

Vesszen el!

Ki fogna most fukarkodni

Életével, vérével?

*És te Isten, magyarok nagy
Istene,
Légy népeddel, hű népeddel
Jó népeddel légy vele!
Tedd hatalmas fiaiának
Lelkére,
Világdöntő haragodat
Fegyvereink élére!*

Így dalolt szent lelkesedésben a költő. Vajjon hitte-e, remélte-e, hogy ezt az utolsó, nagy próbát kiállja a nemzet? . . . Avagy sötét sejtelem szállotta meg s a kétségbeesés fekete hollóját galambnak festette? A vészmadár hangját menydörgő harci-kiáltással elnémítani a saját, meg nemzete szívében.

VIII.

A hadügyminisztertől gögösen elutasított kapitány s el nem ismert őrnagypolgári öltözetében, vászonkabátban ismét csak az erdélyi tábor felé tartott.

Rozoga szekér vitte Petőfit és Egressy Gábort, a lánglelkű magyar színészt. Azt, ki a márciusi nagy napokban a „Talpra magyar!”-t írta s aki azt a nemzeti színházban elszavalta, együtt siettek Bem táborába.

Bereck tájékán találkozott a költő Bemmellel.

Az öreg tábornok hintóban ült, többé már nem tudta megülni a lovat . . . Mikor megpillantotta az ő kedves fiát, ölelésre tárta ki a karját . . .

Megcsókolta a költőt és sírt örömében, hogy újra láthatja. Rögtön jelentette a hadügyminiszternek, hogy Petőfi Sándor őrnagy, ki a hadügyminiszter (Klapka volt akkor) gyalázatos bánásmódja miatt állásától leköszönt, a mai napon, mint hadsegédem újra szolgálatba lépett.

Másnap Székely-Keresztúron ütöttek tanyát. Bem a kastélyban hált, Petőfi egy Varga Zsigmond nevű székely úriembernél.

A házigazda a nagy költőt a legnagyobb tisztelettel fogadta, a házigazda leánya pedig kérte szépen a reggeli kávé után, hogy szavalja el egyik költeményét.

Petőfi egy pillanatig, mintha azon gondolkozott volna, hogy melyiket válaszszá, végre elkezdé az „Egy gondolat bántengemet“ kezdetű gyönyörű költeményét, melyet még a békesség idejében írt . . . Csodálatos tűzzel, mintha a jövő feltárult volna lelke szemei előtt . . . menydörgé a csatariadalt:

Ha ajkam örömteli végszava zendül,

Hadd nyelje el azt az acéli zörejt,

A trombíta hangja, az ágyúdörej.

S holttestemen át

Fújó paripák

Száguldjanak a kivírt diadalra . . .

Ó, hogy lángolt a szeme, hogy rezgett minden idegszála, midőn e hatalmas szavakat mondá . . .

1849. július 31-én történt ez.

Bem Segesvár felé vette az útját kisdud seregével; mindössze négyezer katonája és hat ágyúja volt. A Segesvár felől jövő Lüders orosz tábornoknak tizennyolcezer emberből állott a serege.

A Fejéregyháza felé haladó erdélyiek nem is álmodták, hogy még az nap ütközetre kerül a dolog, mert híre-hamva sem volt a közelben az ellenségnek.

Petőfi kocsin követte a sereget, mert sem lova, sem katonai ruhája nem volt. Vászonnadrág, vászon blúz, lebernyeges porköpeny és katonasapka volt a ruházata.

Bem újra szigorúan megparancsolta neki, hogy a csatába bele ne keveredjék, hiszen fegyvere sincsen, a mivel védhetné magát.

Fehéregyházához érve hallották az ellenséges ágyúknak első moráját.

Bem rögtön az ágyúkhöz sietett s tábori látsövével kémlelt a távolban, hogy minél előbb feleljen a muszka ágyú szavára.

Az oroszok a közeli Segesvárt foglaltak állást s onnan kezdték meg délelőtt 9—10 óra között a tüzelést.

A rettenhetetlen Bem jól szemügyre vette az oroszok állását, aztán oda lépett az egyik ágyúhoz . . . Neki szegezte arra a pontra,

ahol egy orosz tábornokot látott s aztán vezénylet:

— Tűz!

Süvöltött, repült a golyó . . . Oda ment, hova az ágyúk hadistene irányozta . . . Az orosz tábornoknak: Skariatinnak vége volt.

Az oroszok e veszteség láttára megzavarodtak egyik-másik bomladozott . . . Altalánosnak tetszék a zavar és Bem váratlanul kiadta a parancsot a támadásra.

Minden tettében villámgyors volt.

A honvédek szuronyt szegezve rohantak le a fehér-egyházi dombról s egyenesen neki vágtak az oroszoknak.

— Most vagy soha! . . . Előre! Előre!

Petőfi a híd karfájára dülve nézte e rohamot . . . Nem mehetett velők . . . De ott volt a lelke az a tüzes lélek, mely magas álmaiban dicsőséget láttatott ezer meg ezer magyar vitézzel . . .

— Győzni fogunk . . . mondá magában . . . Isten nem hagyhat el minket . . . Ni, már összecsaptak . . . Amott a Mátyás-huszárok szorítják hátra a muszkát, emitt a székely honvédek szúrják-vágják . . . Csak előre, előre, édes véreim! Az orosz tartja még magát, de a derékhad sorai ritkulnak . . . hátrál Lüders . . . miénk a győzelem.

Hozták a sebesülteket.

Az orvos alig húsz lépésnyire a költőtől

fürészelte le a kezeket, lábakat, kötözgette a tátongó sebeket, melyeket orosz golyó lőtt a magyar testbe . . . A vér szivárgott . . . foszlányokká tépett ing alig győzte beinni . . . Halálhörgés . . . fájdalmas kiáltás a közelben s amott folyt ádázul a harc.

A oroszok sorai ismét tömören állottak . . . Nem engedett a magyar . . . mintha azt érezte volna, hogy ettől a harctól függ hazájának a sorsa, ismét csak visszaszorították az oroszokat.

Bem lángesze, halált megvető bátorsággal csodákat mívelt most is. Délután két órakor lett a csata legádázabb . . . Aratott a halál, golyók süvöltöttek a levegőben, a sorok kétségbeesetten ritkultak. Bem kocsija hol itt, hol ott látszott . . . Őt nem fogta a golyó.

Ekkor hirtelen nagy riadalom támadt a magyarok között. A hátsó csapatok futni kezdettek, a honvédek zárt sorain két ezred orosz dsidás tört keresztül . . . jobbról és balról lovas kozákok tüntek fel, kik a Küküllőn úsztatva keresztül, oldalba fogták Bem seregét . . .

Most már el volt veszve minden.

Győzni már nem lehetett, csak meghalni vagy elmenekülni. Bem maga is intett a kocsisnak, hogy csapjon a lovak közé . . . A huszárok eszeveszetten száguldottak neki a sík mezőnek . . .

Az oroszok mindenütt nyomukban.

Mondják, hogy Bem kocsija felfordult s ő maga a holtak közé feküdve bevárta az éj

sötétségét s úgy szabadult meg csodálatos módon.

Az apa megszabadult, de a fiú . . . a hadsegéd ott maradt. Abban az iszonyú nagy fejetlenségben, zűrzavarban, mely a magyar sereg bomlásakor uralkodott, mindenki csak magára gondolt és csak magára gondolhatott.

Petőfi azon vette észre magát, hogy ő is együtt fut a futókkal . . . merre, hova . . . ugyan ki tudta volna megmondani? . . . Lovas kozákok üldözték a futó magyarokat, akit utólértek, azt irgalmatlanul lekaszabolták.

Ez volt bizonyára ez, a nagy költő sorsa is.

Mit tudta az a vad kozák, midőn kardjával ketté hasította fejét, hogy egy tüneményes agyat hasított ketté: melynek dicső gondolatjait a minden oroszok cárijának töméntelen kincse nem tudja kárpótolni? . . .

A vad kozák lándsája nem kérdezte, hogy minő szívbe fúródik . . . Elállította annak verését örökre . . .

Összetaposták a futó paripák, a többi holttesttel egy garmadába raktáks eltemették . . .

Közös sírba került azokkal, akikkel közös eszméért lángolt. Ó ez a sír méltó hozzá . . .

Csakhogy jóslata félig teljesedett csupán.

Ott esett el a harcmezején, de a győzők örömrivalgása nem a magyar szabadságnak szólt, a szabadság megölői diadalmaskodtak.

Ó, be jó, hogy ezt nem érte meg!

Bem napokig, hetekig várta őt . . . Valami babonás sejtelem szállotta meg az öreget, hogy az ő fia nem veszhetett el a csatában.

Izgatottan kérdezte minden katonájától, hogy látták-e Petőfit? . . .

Nem látta senki.

Az a hit, hogy Petőfi él valahol még azután is, az elnyomatás korának szomorú napjaiban megújult. Azt hitték, hogy rabláncra füzte az orosz s elvitte magával Szibériába . . . az ólombányákba . . .

Nem vitte el.

Hazajöttek a magyar foglyok közül többen, de senki sem beszélt Petőfiről . . .

Nyugszik csendesen abban a földben, melyet oly határtalanul szeretett. A nagy idők szomorú befejezését nem érte meg.

A világosi fegyverletétel úgyszólván megölte volna.

JÓKAI MÓR ≡

ÖSSZES MŰVEI

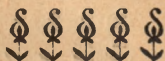
NEMZETI KIADÁSA

2000 IVEN,
ERŐS PAPIRON,
NYOLCZADRET
ALAKBAN.
DISZKÖTÉSSEN,
KÖTETENKÉNT
ÁTLAG 20 IVVEL.

100 KÖTETBEN, VÁSZONDISZKÖTÉSSEN 500 K.

100 „ FÉLBÖRKÖTÉSSEN . . 580 „
100 „ FÜZVE . . . . . 400 „

A 100 kötetes nemzeti kiadás tartalomjegyzéke.

1. Erdély aranykora.	38. A magyar előidőkből.	74/75. A kis királyok. I/II.
2/3. Törökvilág Magyarországon. I/II.	Egy asszonyi hajsza.	76. A tengerszemű hölgy.
4/5. Egy magyar nábob. I/II.	37. Novellák.	77/78. A lélekidomár. I/II
6. Kárpáthy Zoltán.	38/40. Színművek. I/III.	79. A gazdag szegények.
7. A janicsárok végnapjai. — Fehér rózsá.	41. Szerелеm bolondjai.	80. Rákóczy fia.
8. Hétköznapiok.	42. Fekete gyémántok.	81/82. Fráter György. I/II.
9. A régi jó táblabírák.	43/44. Eppour si muove.	83. Péter Péter. — Asszonyt kísér.
10. Csatakepek a magyar szabadságharczából.	És mégis mozog a föld. I/II.	84. A cigánybáró. — Minden poklokön keresztül.
11/18. Dekameron. I/III.	45/46. Az arany ember. I/II.	85. Nincsen ördög. — A Maglay-család. — A ki holta után áll bosszút.
14. Árnyképek.	47/48. Enyém, tied, övé I/II.	86. A fekete vér. — Lenczi fráter.
15. Szegény gazdagok.	49. Virradóra.	87. A két Trenk. — Trenk Frigyes.
16. Népvilág.	50. Föld felett és víz alatt.	88. Sárka rózsá. — A Kráó. — A három királyok csillaga.
17. Politikai divatok.	51. Rab Ráby.	89. Magnéta. Tégy jót.
18. Szomorú napok.	52/53. A jövő század regénye. I/II.	90. De kár megvénülni.
19. Véres könyv.	54/55. Az élet komédiásai. I/II.	91. Napraforgók és újabb beszélek.
20. Délvirágok. — Oceánia.	56. A Damokoszok.	92. Őszi fény és újabb elbeszélések.
21. Hangok a vihar után.	57. Szép Mihál.	93. Mesék és regék.
22. Vadon virágai.	58. Targallyak.	94. A barátfalvi lévita. Újabb elbeszélések.
23. Erdélyi képek.	59. Egész az északi pólusig. — A ki a szívét a homlokán hordja.	95. Levente. — Utazás egy sirdomb körül.
24. Új földesur.	60. Bálványos vár.	96/97. Életemből. I/II.
25. Milyenek a nők. Milyenek a férfiak.	61. Megtörtént regék.	98/99. Költemények. I/II.
26/27. Egy az Isten. I/II.	62/63. A kik kétszer hálnak meg I/II.	100. A Jókai jubileum története.
28. Mire megvénülnünk.	64. Görög tűz.	
29/30. A köszívű ember fia. I/II.	65. Egy hírhedett kalandor.	
31. Az elátkozott család.	66. Szabadság a hó alatt.	
32/33. Névtelen vár. I/II.	67/68. Szeretve mind a vérpadig. I—II.	
34. Felfordult világ. — Észak honából. — A debreczeni lunátikus.	69. Még egy csokrot.	
35. Szélcsend alatt. — Az életből ellesve.	70. Egy játékos, a kínyer.	
	71/72. A löcsei fehér asszony. I/II.	
	73. A három márványfej.	

ABONYI LAJOS

MUNKÁI ≡

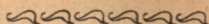
Első egyöntetű ≡
illusztrált diszkia-
dás 20 kötetben

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

ENDRÖDI SÁNDOR

ILLUSZTRÁLTÁK

GARAY ÁKOS, GARA RICHÁRD
POGÁNY WILLY ÉS SARKADI EMIL

Egy-egy kötet ára
fűzve 4 kor., rend-
kívül diszes vászon-
kötésben 6 korona

Tartalom:

- A mi nótáink.** Regény 2 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
A fonó krónikája. Elbeszélések 2 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
Itt a szép Alföldön. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Az egyetem pallosa. Regény 1 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
Árvaleányhaj. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos, Gara Richárd és Sarkadi Emil rajzaival.
Magduska öröksége. Regény, Garay Ákos rajzaival. — **A pénz molnár románcza.** Elbeszélés, Gara Richárd rajzaival. A kettő 1 kötetben.
Apró regények. 2 kötetben, Gara Richárd rajzaival.
E két kötet tartalma: **Az özvegy tehénkéje.** — **A Tyuki prókátor kliensel.** — **A fejetlen barát.** — **A fekete kutya**
Kenyér és becsület. Regény 2 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Ágról-ágra. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
A betyár kendője. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Kandalló mellett. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
Az utolsó kuruczvilág. Regény 2 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Pásztortűz. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Tarlóvirágok. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
Emlékek. — **Életrajz.** 1 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.

Mikszáth Kálmán Összegyűjtött Munkái

Új olcsó kiadás

Ára kötetenként, füzve . . . . . 4 kor.
Diszkötésben . . . . . 6 kor.

Minden kötet külön is kapható

Az eddig megjelent 28 kötet tartalma:

- I. **A tekintetes vármegye.** Igaz történetek, 4-ik kiadás.
- II. **Az apró gentry és a nép.** Harmincz kis elbeszélés. 3-ik kiadás.
- III. **Nemzetes uramék.** (Mácsik a nagy erejű.) Regény 3-ik kiad.
- IV. **Pipacsok a bűzaban.** Tizen-nyolcz elbeszélés.
- V. **Tavaszi rügyek.** Elbeszélések az ifjuságról. 2-ik kiadás.
- VI. **Urak és parasztok.** Huszonkét elbeszélés.
- VII. **A két koldusdiák.** A mi a lelket megmérgezi.
- VIII. **Club és folyosó.** Politikai ötletek és rajzok. 2-ik kiadás.
- IX. **A beszélő köntös.** Regény. **A lohinaí fű.** Elbeszélés. 2-ik kiadás.
- X. **Pernye.** Tizenöt elbeszélés 2-ik kiadás.
- XI. **A kis primás.** — Magyarország lovagvárai regékben. 2-ik kiadás
- XII. **Ngos Katáughy Menyhért** képviselő ur viszontagságos élete, ka andjai, szerencsétlensége, szerencséje és művei.
- XIII. **Besztercze ostroma.** Egy különc ember története.
- XIV. **Szent Péter esernyője.**
- XV. **Kisértet Lublon és egyéb** elbeszélések.
- XVI. **Az új Zrinyiász.** Társadalm és politikai satyrikus rajz.
- XVII. **A tót atyafiak.** Elbeszélések és rajzok róluk. — **A jó palócok.** Tizenöt apró történet.
- XVIII. **Prakovszky. A süket kovács.** Egy választás Magyarországon, vagy a körtvélyesi csiny.
- XIX. **A gavallérok.** — **A demokraták.** — **Ne okoskodj Pista.**
- XX. **Azeladó birtok.** — **Galamb a kalitkában.** — **Páva a varjuval.**
- XXI. **Akli Miklós.** Humoros regény.
- XXII. **A szelstyei asszonyok.**
- XXIII. **Mikor a méceses már csak pislog.**
- XXIV. **A vén gazember.**
- XXV. **Világít este a Szentjánosbogár is.**
- XXVI—XXVII. **Jókai Mór és kora.**
- XXVIII. **A fekete kakas és 3 más** elbeszélés.

1907—1908-ban jelenik meg:

- XXIX—XXX. **Különös házasság** Regény.
- XXXI. **Öreg szekér, fakó hám.**
- XXXII—XXXIII. **Az én kortársaim.**
- XXXIV. **Mikszáth-szótár.**

További kötetek előkészületben.

JÓKAI MÓR ≡

ÖSSZES MŰVEI

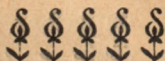
NEMZETI KIADÁSA

2000 IVEN,
ERŐS PAPIRON,
NYOLCZADRET
ALAKBAN,
DISZKÖTÉSSEN,
KÖTETENKÉNT
ÁTLAG 20 IVVEL.

100 KÖTETBEN, VÁSZONDISZKÖTÉSSEN 500 K.

100 „ FÉLBÖRKÖTÉSSEN . . 580 „
100 „ FÜZVE . . . . . 400 „

A 100 kötetes nemzeti kiadás tartalomjegyzéke.

1. Erdély aranykora.	36. A magyar előidőkből.	74/75. A kis királyok. I/II.
2/3. Törökvilág Magyarországon. I/II.	Egy asszonyi hajsza.	76. A kerszemű hölgy.
4/5. Egy magyar nábob. I/II.	37. Novellák.	77/78. A lélekidomár. I/II
6. Kárpáthy Zoltán.	38/40. Színművek. I/III.	79. A gazdag szegények.
7. A janicsárok végnapjai. — Fehér rózsza.	41. Szerelem bolondjai.	80. Rákóczy fia.
8. Hétköznapi.	42. Fekete gyémántok.	81/82. Fráter György. I/II.
9. A régi jó táblabírák.	43/44. Eppour si muove.	83. Péter Péter. — Asszonyt kísér.
10. Csatakepek a magyar szabadságharczából.	És mégis mozog a föld. I/II.	84. A cigánybáró. — Minden poklokot keresztül.
11/18. Dekameron. I/III.	45/46. Az arany ember. I/II.	85. Nincsen ördög. — A Maglay-család. — A ki holta után áll bosszút.
14. Árnyképek.	47/48. Ényém, tied, övé I/II.	86. A fekete vér. — Lenczi fráter.
15. Szegény gazdagok.	49. Virradóra.	87. A két Trenk. — Trenk Frigyes.
16. Népvilág.	50. Föld felett és víz alatt.	88. Sárka rózsza. — A Kráó. — A három királyok csillaga.
17. Politikai divatok.	51. Rab Ráby.	89. Magnéta. Tégy jót.
18. Szomorú napok.	52/53. A jövő század regénye. I/II.	90. De kar megvénülni.
19. Véres könyv.	54/55. Az élet komédiásai. I/II.	91. Napraforgók és ujjak beszélnek.
20. Délvirágok. — Oceánia.	56. A Damokoszok.	92. Ózsi fény és ujjak elbeszélések.
21. Hangok a vihar után.	57. Szép Mikhál.	93. Mesék és regék.
22. Vadon virágai.	58. Targallyak.	94. A barátfalvi lévita. Ujjak elbeszélések.
23. Erdélyi képek.	59. Egész az északi pólusig. — A ki a szívét a homlokán hordja.	95. Levente. — Utazás egy sirdomb körül.
24. Új földesur.	60. Bálványos vár.	96/97. Életemből. I/II.
25. Milyenek a nők. Milyenek a férfiak.	61. Megtörtént regék.	98/99. Költemények. I/II.
26/27. Egy az Isten. I/II.	62/63. A kik kétszer hálnak meg I/II.	100. A Jókai jubileum története.
28. Mire megvénülünk.	64. Görög tűz.	
29/30. A kőszívű ember fiai. I/II.	65. Egy hírhedett kalandor.	
31. Az elátkozott család.	66. Szabadság a hó alatt.	
32/33. Névtelen vár. I/II.	67/68. Szeretve mind a vérpadig. I—II.	
34. Felfordult világ. — Észak honából. — A debreczeni lunátikus.	69. Még egy csokrot.	
35. Szélcsend alatt. — Az életből elcsave.	70. Egy játékos, a ki nyer.	
	71/72. A löcsei fehér asszony. I/II.	
	73. A három márványfej.	

ABONYI LAJOS MUNKÁI

Első egyöntetű =
illusztrált diszkia-
dás 20 kötetben

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

ENDRŐDI SÁNDOR

ILLUSZTRÁLTÁK

GARAY ÁKOS, GARA RICHÁRD
POGÁNY WILLY ÉS SARKADI EMIL

Egy-egy kötet ára
fűzve 4 kor., rend-
kívül diszes vászon-
kötésben 6 korona

Tartalom:

- A mi nótáink.** Regény 2 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
A fonó krónikája. Elbeszélések 2 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
Itt a szép Alföldön. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Az egyetem pallosa. Regény 1 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
Árvaleányhaj. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos, Gara Richárd és Sarkadi Emil rajzaival.
Magduska öröksége. Regény, Garay Ákos rajzaival. — **A pénz molnár románcza.** Elbeszélés, Gara Richárd rajzaival. A kettő 1 kötetben.
Apró regények. 2 kötetben, Gara Richárd rajzaival.
E két kötet tartalma: **Az özvegy tehénkéje.** — **A Tyuki prókátor kliensel.** — **A fejetlen barát.** — **A fekete kutya.**
Kenyér és becsület. Regény 2 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Ágról-ágra. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
A betyár kendője. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Kandalló mellett. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
Az utolsó kuruczvilág. Regény 2 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Pásztortűz. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Tarlóvirágok. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
Emlékek. — **Életrajz.** 1 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.

